

ne u smislu zapostavljanja i bagatelisanja socijalnih činioaca koji mogu biti ne samo značajni, već u određenim okolnostima mogu imati i presudniju ulogu od ekonomskih.

Teza da je ideološki momenat uvek prisutan u nauci kao i da je sociologija ne samo arena ideološke borbe već i sama ideološka snaga ima dosta nedostataka i do kraja ne može izdržati kritiku. Nauka pa i sociologija se bave izučavanjem i objašnjenjem ideala, ciljeva, vrednosti, („šta treba”), ukoliko je to sve ljudski život i ukoliko su činioaci menjanja tog života. To još, međutim, ne znači da je nauka (sociologija) zbog toga ideološka svest i snaga. Ukoliko i vrši neke ideološke funkcije nauka (sociologija) to čini svojim opovrgavanjem ili dokazivanjem određenih ideoloških zabluda i istina kao predmeta svojih istraživanja. Na taj način niti se može sociologija svesti na ideologiju ma koliko ona bila progresivna niti je ideologija nešto što može zameniti sociologiju. Na primer, ideološka vodilja sociologije sadržana u insistiranju, recimo, na organizaciji jednog slobodnog, humanističkog društva, oslobođenog privatne svojine i državne birokratije ili pak na njihovom učvršćenju i razvijanju. To je sfera ideološkog u ukupnoj ljudskoj misli. Na tu temu, međutim, predmet sociologije bio bi naučno, stvarno pronalazjenje društvenih sila koje će omogućiti takvu organizaciju, njene najbolje oblike i institucije. Ovde se sociološka misao javlja samo kao jedna od naučnih pretpostavki koje iniciraju i same ideološke stavove i daju njihovo objašnjenje, odnosno utvrđuju njihov socijabilitet i adekvatnost objektivnoj zakonitosti razvoja društva.

Odnos sociologije i ideologije jeste u njihovoj dijalektičkoj vezi. A to znači, ni poklapanje niti apsolutno podvajanje već jedinstvo pojmovnih suprotnosti, koje je odraz jedinstva objektivnih suprotnosti tj. onih koje postoje van ljudske svesti. U ljudskom mozgu se, dakle, stvara razvijajući se jedinstven sistem povezanih pojmova i stavova (ideoloških, naučnih), koji je samo „subjektivna slika” o povezanosti i jedinstvu različitih pojava objektivne stvarnosti. S tim u vezi treba se setiti jednog Engelsovo mišljenja kada kaže: „Dijalektika koja isto tako ne pozna nikakve *hard and fast lines* (krute i oštre granične linije), nikakav bezuslovno primenljivi „ili-ili”, koja nepokretne metafizičke razlike prevodi jedne u druge te osim „ili-ili” poznaje takođe „i jedno i drugo” na pravom mestu, ta dijalektika posreduje između suprotnosti, i ona je u poslednjoj instanci jedini ispravni način mišljenja. Razume se da metafizičke kategorije u dnevnom životu, u naučnoj sitničariji zadržavaju svoje značenje”.

Dr P. Kozic

Adam Podgórecki: **PATOLOGIA ŻYCIA SPOLECZNEGO** (*Patologija društvenog života*); Pánstwowe Wydawnistwo Naukowe, Warszawa, 1969.

Mora se priznati: rad prof. Varšavskog univerziteta A. Podgóreckog „patologija društvenog života” ne spada u red onih književnih „stereotipa” koji su kao naučni radovi i korisni i vredni pažnje ali ne i origi-

nalni. Sam Podgórecki je istraživač-naučnik kome je strana kompilacija, eklektika i akademsko spekulisanje ukoliko je ono *apsolutno á priori*. On teži istraživanju onoga što je akutan društveni ili teorijski problem; traži njegovo objašnjenje bez obzira da li ga je nauka već uzela pod svoje ili nije. U svojim radovima kao što su „Empirijska verzija sociologije prava”, „Sociotehnika”, „Karakteristike praktičnih nauka”, „Pravne pojave u javnom mnjenju” i dr. Podgórecki ima svoje već izgrađene teorijsko-metodološke „stilove” objašnjenja različitih društvenih fenomena pa i onih koji ulaze u sferu društvene patologije.

I kad je već kod tih stvari, Podgórecki je hteo da najpre zadovolji formalno logički zakon identiteta: da odredi značenje onoga o čemu je rasprava u ovoj knjizi. Zato je u pristupu i prvom poglavlju koje tretira opšta pitanja hteo da se jasno opredeli predmet patologije društvenog bića kao oblast sociološkog izučavanja, njegove metode kao i samo značenje termina socijalne patologije.

Pošto o tome imaju svoja mišljenja i R. Foris i M. Elliott i F. Merrill i W. Ogburn i M. Clinard i T. Parsons i A. Matejko i dr. bilo je korisno, smatra autor, videti najpre šta je prema dosadašnjim i postojećim definicijama *genus proximum* i *differentia specifica* pojma patologije društvenog života, društvene dezorganizacije, devijantnih ponašanja i sl.

Očigledno polazeći od toga da je *omnis definitio periculosa est* i ističući da je koordinanta osa svih ovih odredbi društvena dezorganizacija, koja se javlja kao ambivalentan odnos pojedinaca i skupina prema važećim i akceptiranim društvenim (pravnim, moralnim) normama, Podgórecki i sam smatra da je patologija društvenog života kompleks problema koji predstavljaju vrstu ponašanja ličnosti ili institucija koja su inkontabilna sa ustaljenim društvenim normama i propisima. U tom smislu „društvena bolest” postaje predmet većeg broja naučnih disciplina kao što su kriminologija, filozofija zakonodavstva, sociologija, psihijatrija i sl.

Drugo veće poglavlje ove empirijskim podacima bogate studije tretira problem društvene patologije sa stanovišta individua i grupa. U vezi sa tzv. „individualnom patologijom” autor se zanima posebno pojavama samoubistva, ubistva, kocke, alkoholizma i prostitucije. Što se tiče „grupne patologije” nalazi da treba pre svega govoriti o pojavama razvoda, rodoskrnavljenja i organizovanog prestupa. Sa stanovišta određenih opšteteorijskih i metodoloških pretpostavki autor koristi rezultate istraživanja u svetu i Poljskoj što knjizi daje posebnu vrednost jer utvrđuje nova saznanja o društvenim uzrocima i suštini ovih pojava.

Teorijski odeljak ove studije je razmatranje socioloških koncepcija patoloških pojava i njihova sistematizacija. Autor kritički rasuđuje o njihovoj naučnoj korektnosti kojom prilikom suprotstavlja nove činjenice izvesnim elementima tih koncepcija, dok druge elemente uključuje u svoju logičku sintezu pojma društvene patologije — prestupništva. Ovaj deo završava problematikom sociotehnike (društvene inženjerije) predlozima za društvenu preventivu i propozicijama uopšte za odstranjenje i likvidaciju pojava društvenih devijacija i prestupništva.

Pored logičkih definicija, sistematizacije i klasifikacije pojava društvene patologije, pored demonstriranja efekata uspešno korišćene metode komparacije u prikupljanju iskustvenih podataka u SAD, Poljskoj

i drugim zemljama, pored opšteteorijskih pozicija i njihovih praktičnih refleksija, knjiga Podgóreckog daje javnosti hipoteze i njihove ilustrativne dokaze koji bacaju više svetla na pojave protivdruštvenog ponašanja. Umesto poznatih teza o opštim i parcijalnim faktorima deficitarnih ponašanja, o endogenim i egzogenim činiocima prestupništva, o apstraktnoj ličnosti delikvenata i sl. autor „Patologije društvenog života” bavi se sociološkom anatomijom pojedinačnih i grupnih oblika inkriminiranih radnji, ne zanemarujući ni druge aspekte: psihološki, etički, pravni, ekonomski, itd. Tako, na primer, kada razmatra pojavu prostitucije kao „emocionalno neangažovane seksualne odnose”, Podgórecki objašnjava jednu za drugom njene karakteristike. *Plaćanje* — to je jedna od njenih osnovnih karakteristika i u vezi s tim autor počinje sa pitanjem koje je još 1945. postavio prof. Kryżanowski u toku svog predavanja na Pravnom fakultetu Jegolinskog univerziteta i koje je glasilo: „Da li prostitutka može imati odnos sa krokodilom?” Odgovor „ne” je, očigledno, bio tačan ali samo delimično, pošto je pretpostavljao je i sledeće pitanje: „Ali, zašto”? Potpun odgovor bi glasilo: „Jer krokodil ne plaća”.

I tako, od W. Recklessovog rada *What Makes for Prostitution?* i pogleda B. Mandeville-a i M. Ossowske, preko američkih i engleskih istraživanja i statističkih podataka i primera funkcionisanja organizacije *Coll-girl*, od rezultata tzv. Komisije Wolfendena (*Report of the Committee on Homosexual Offences and Prostitution*) i psihodijagnostičkih istraživanja D. Origlia (*Indagine psicologica sulla personalità della prostituta*), a zatim H. Blocha, G. Geisa, N. Jackmana, K. Kraszkowske (*Sociologiczne-prawne aspekty pornografii*), Podgórecki razmatra jedan socijalni problem u punom svetu prezentirajući naučnoj literaturi, zajedno sa analizama drugih devijantnih ponašanja, nova saznanja i metodologiju koja prelazi granice usko nacionalnih potreba i vrednosti.

dr P. Kozić

Dr Petar Kozić: Sociologija (Uvod u marksističku nauku o društvu); Naučna knjiga, Beograd, 1969. Rad objavljen pod gornjim naslovom jeste univerzitetski udžbenik dr Petra Kozića profesora Pravno-ekonomskog fakulteta u Nišu, koji sadrži u sebi sav neophodan materijal za jednu marksistički fundiranu teorijsku sociologiju.

U izboru materijala autor se trudio da pronađe adekvatnu „meru” između pojedinih osnovnih delova udžbenika tako da ovaj ne pati od preteranih detalja u određenim poglavljima (kojim se pisac obično u svom naučno-istraživačkom radu bavi), koji nisu neophodni za studentsko upoznavanje i usvajanje izložene materije. Kozić je ovu „tradicionalnu opasnost” koja vreba naučnika i pisca udžbenika izbegao i zato se može sa puno prava reći da je *pedagoška* strana ovog udžbenika u potpunosti zadovoljila.